

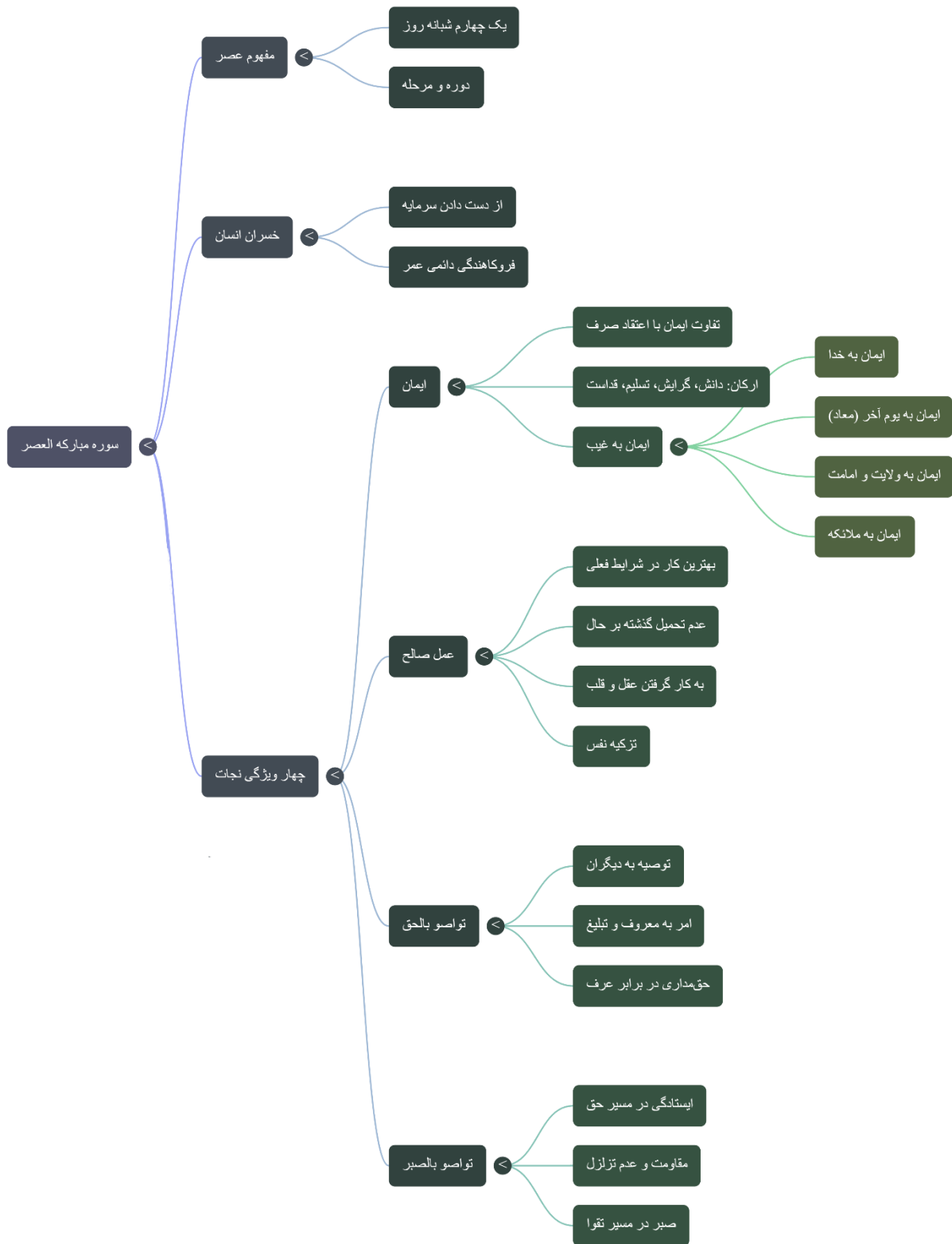
بسم الله الرحمن الرحيم

دوره تفسیر المیزان ۲

سوره مبارکه عصر ۲

مدرس دوره: دکتر سید محمد صالح هاشمی

گلپایگانی

سوره عصر ۲

چکیده

محور اصلی این سوره، هشدار درباره «خسران» یا از دست رفتن مداوم سرمایه‌های وجودی انسان است. تمامی انسان‌ها در وضعیت زیان قرار دارند، مگر آنکه چهار ویژگی کلیدی را در خود نهادینه کنند: **ایمان، عمل صالح، تواصی به حق و تواصی به صبر**. این سوره تأکید می‌کند که ایمان تنها یک دانش ذهنی نیست، بلکه تسلیم در برابر حقیقت است و عمل صالح بهترین اقدام ممکن در شرایط حال، فارغ از محدودیت‌های گذشته است. در نهایت، سعادت فردی با مسئولیت‌های اجتماعی گره خورده و صبر به معنای ایستادگی و مقاومت در مسیر حق تعریف شده است.

۱. مفهوم خسران

سوره عصر با سوگند به «عصر» آغاز می‌شود که نمادی از زمان و مراحل عمر انسان است. نکته مرکزی در آیه «إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ»، ابتلای همگانی به خسران است.

- **تعریف خسران:** خسران به معنای از دست دادن اصل سرمایه است. انسان لحظه به لحظه در حال کاهش و فروکاستن از سرمایه‌های وجودی خویش است.
 - **استمرار زیان:** این فرآیند «آن به آن» و دائمی است و هیچ انسانی از آن مستثنی نیست، مگر کسانی که به ویژگی‌های چهارگانه مذکور در سوره مجهز شوند.
-

۲. ایمان؛ فراتر از باور و آگاهی

میان «اعتقاد» یا «علم» با «ایمان» تفاوتی بنیادین وجود دارد. ایمان به عنوان اولین رکن نجات از خسران، دارای مؤلفه‌های زیر است:

ابعاد چهارگانه ایمان

مؤلفه	شرح و تبیین
دانش و بینش	اولین لایه ایمان، شناخت و آگاهی نسبت به حقیقت است
گرایش	تمایل قلبی به حقیقتی که شناخته شده است
تسلیم	ایمان، تسلیم شدن در برابر حقیقتی است که انسان آن را شناخته؛ صرفِ دانستن (مانند آگاهی پزشک از مضرات سیگار بدون ترک آن) ایمان محسوب نمی‌شود
قداست و آرمان	حقیقتِ مورد ایمان باید برای فرد به یک کمال، آرزو و خواسته مقدس تبدیل شود (دیدگاه شهید مطهری)

ایمان به غیب و ولایت

ایمان واقعی در قرآن، ایمان به «غیب» است. این شامل ایمان به خداوند (که از شدت ظهور، مخفی است)، ایمان به یوم‌الآخر (ابدیت پیش رو) و ایمان به ولایت امام عصر (عج) می‌شود. ایمان به حضور ملائکه و ثبت اعمال نیز بخشی از این ساختار است که منجر به «حیا» و اصلاح رفتار می‌گردد.

۳. عمل صالح؛ بهترین انتخاب در لحظه

عمل صالح دومین شرط رهایی از زیان کاری است. برخلاف تصور عمومی، عمل صالح صرفاً یک کار نیکوی کلی نیست، بلکه تعریفی دقیق و کاربردی دارد:

- **تعریف عملیاتی:** عمل صالح یعنی «بهترین کاری که در همین زمان فعلی و در همین شرایط و موقعیتی که هستیم، می‌توانم انجام دهم».
- **رهایی از گذشته:** عمل صالح باب خیری است که هیچ‌گاه بسته نمی‌شود. انسان نباید اجازه دهد سنگینی گذشته (شکست‌ها، گناهان یا شرایط خانوادگی) حال و آینده او را تباه کند.
- **تشخیص موقعیت:** عمل صالح بر اساس ضرورت عقلانی تعیین می‌شود. (مثلاً در شرایطی که جان کسی در خطر است، کمک به او بر نماز اول وقت اولویت می‌یابد).
- **کارکرد عقل و قلب:** عمل واقعی، فعالیت است که عقل فرمان دهد و منجر به تزکیه نفس شود. اشتغالاتی که صرفاً برای کسب درآمد باشند و فکر و اخلاق را عقب برانند، در واقع نوعی بیکاری و خسران محسوب می‌شوند.

۴. ابعاد اجتماعی سعادت: توأسی به حق و صبر

رشد و سعادت در سوره عصر تنها جنبه فردی ندارد و شامل دو رکن اجتماعی است که ایمان و عمل صالح را کامل می‌کند:

توأسی به حق

- انسان باید دیگران را به حق توصیه کند و در امور جامعه بی‌تفاوت نباشد.
- **چالش عرف و حق:** گاهی «عرف» جامعه با «معروف» (آنچه عقل و شرع می‌پسندد) فاصله می‌گیرد. توأسی به حق یعنی ایستادگی بر حقیقت حتی زمانی که عرف آن را نمی‌پذیرد (مانند تبیین تفاوت ملی‌گرایی انسانی با ملی‌گرایی نژادی یا حفظ احکام الهی مانند حجاب).

تواصی به صبر

- **معنای واقعی صبر:** صبر به معنای واگذاری منفعلانه کار به خدا نیست؛ بلکه به معنای ایستادگی، مقاومت و خارج نشدن از کوره در مسیر حرکت به سمت حق است.
 - **اجزای صبر:** پرهیز از غیبت، تهمت و عصبانیت در هنگام مواجهه با سختی‌ها، و تزلزل ناپذیری در اعتقادات حقه، حتی اگر تمام دنیا در برابر آن باشند.
-

۵. نتیجه‌گیری

سوره مبارکه عصر علی‌رغم کوتاهی، حاوی تمام معارف الهی و برنامه کلی اسلام برای هدایت است.

- **جامعیت:** به اعتقاد علامه طباطبایی، این سوره تمامی معارف اسلام را در دل خود جای داده است.
- **الگوی یوسف (ع):** نتیجه داستان حضرت یوسف نیز در آیه «مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ» خلاصه می‌شود که همان روح سوره عصر (ایمان، تقوا و صبر) است.
- **پیوند با ولی عصر:** نجات‌نهایی در گرو ایمان به ولی عصر (عج) به عنوان حقیقت مطلق زمانه و تسلیم شدن در برابر ولایت ایشان است. کسی که این پیوند را برقرار نکند، در زمره «عمر بر باد دهندگان» و خسران‌دیدگان قرار می‌گیرد.